

ДРАГО КАМЕЊЕ МУДРОСТИ: 350 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА БЛЕЗА ПАСКАЛА (1623–1662)

Зоран Андрић

Има философа који свету дарују најфиније цизелиране дедуктивне системе којима се целокупни универзум из једног начела може објаснити. Паскал, један од највећих и најзначајнијих универзалних генија у Француској 17. века, не спада у категорију таквих мислилаца. Његово је дело фрагментарно, а афористичка структура његових мисли не гради затворен философски систем попут Декартовог, Хобсоовог или Спинозиног. Његови афоризми су драго камење мудрости и израз несравњиве језичке елеганције. Он као факир спреже смисао у језгра. Паскал није систематичар, ни просветитељ, иако га његова философија и са једнима и са другима у многим аспектима спаја.

Целог свог живота био је болешљив и критичан, оштроуман и шармантан, бриљантан и сујетан, преосетљив и ироничан, саркастичан и скептичан, ентузијаст и експериментатор, аутодидакт и интелектуалац, научник и трго-

вац, мистичар и писац, циник, хумориста и еремита. Рано сазрео, увек је био испред свог времена, један је од пионира и визионара модерних природних наука. Са дванаест година је самостално развио Еуклидове аксиоме, са седамнаест је писао научне трактате о физичким феноменима. Он је конструисао машину за рачунање, открио закон о спојеним судовима и положио основу диференцијалном и интегралном рачуну. Није никакво чудо што је у језику програмера и данас реч о „Паскаловом троуглу“. Уз све то био је један од најобдаренијих писаца на француском језику. Не само у математици и експерименталној физици, већ и као философ религије, надрастао је утицајем и Декарта.

У Оверњу рођени математички вундеркинд Блез Паскал (1623–1662), доцнији опонент језуитима, спада без икакве сумње у најзначајније философе 17. века. У Паскалу пре ваља видети претечу француских моралиста – Лафонтена, Ларошфукоа, Монтења – који у прави час изнађу праву сентенцу – „Le cœur a ses raisons que la raison ne connaît pas“ – „Срце има разлоге које разум не познаје“ – него родоначелника нове школе или великог систематичара. Његове *Pensées* су нека врста интелектуалних ручних граната.

У рационализму 17. века, математички, аксиоматско-де-

дуктиван метод има апсолутни примат: принципи се не могу доказати ни дефинисати, већ им је наша „сагласност“ неопходна. Паскал вели да се признавање тих начела збива посредством срца (Le cœur). Са срцем је спојен и момент одлуке односно одлучујућа сагласност. На овим антитетичним начелима почива сва наша гносеологија – *esprit de géométrie* и *esprit de finesse*. Прво је начело рационалног мишљења, а друго интуитивног, литерарног, уметничког и религиозног мишљења. У споју ова два начела састоји се формула нашег сазнања. Релационалности знања и вере, индивидуума и људског морала, он је у својим „Мислима“ процепио пут у модерну. „Мисли“ су, иако дисконтинуирано, на хијерархијски начин постројене. За Ничеа је Паскал био „како поштењем, тако и духом, први хришћанин“. Дакако, Ниче је познавао и друге знамените хришћане, Августина или Лутера, али је предност давао Паскалу. Централна тема Паскалове филозофије је човек и његов амбивалентни и несигурни положај у свету, односно космосу. За свог кратког живота је веома мало објавио. Његов најзначајнији спис *Pensées sur la religion et sur quelques autres sujets* објављен је постхумно 1670. године. Овај спис је апологија хришћанства – у њему Паскал разматра философске парадоксе као што су ништави-

ло и бесконачност, вера и разум, душа и материја, живот и смрт. Овај спис је уједно и ремек-дело француске прозе.

Педагошка улога Блезовог оца, Етијена Паскала, који се сам о сину старао, изузетно је висока. Та улога је спојена са социјалним и политичким миљеом Француске под Лујем XIII и Лујем XIV. То је време Ришељеа и Мазарена, време оштрих интелектуалних и религијско-политичких дебата у које се Паскал, почев од своје тридесете године, радо уплитао. Једна од таквих полемичких перипетија представља сукоб са језуитима. Данас је тешко реконструисати у чему се заправо састојао проблем у постхумном објављивању путописа холандског бискупа Корнелија Јансена о блаженом Августину. У теологији је опште прихваћено мишљење да је Јансеново тумачење позне Августинове доктрине о благодати било богословски неоспорно. Сходно том учењу, Бог не жели да сви људи постану блажени. Августин је учио да су људи заслужили смртност и вечни пакао као последицу првородног греха; само је мало предестинираних које је Бог одабрао. То учење је у Француској у 17. веку код аристократије и високе буржоазије изазивало религиозна покајања. Оно је узрок новонасталој дистанцираности према богатству и моћи. Оно је развило висока индивидуална самоиспитивања: хришћа-

нин мора самога себе да испитује да ли је Божији изабраник и да ли је кадар да се тога удостоји. Све је, дакле, плод Божије благодати, из чега се може закључити да ни Црква ни свете тајне нису неопходне. Но Јансенова књига је постала камен раздора. Он је воспоставио оригиналну строгост Августиновог учења у односу на официјелну универзитетску теологију. Поједини језуити су формално задржали новозаветну и августиновску етику кроз компромисе и довитљиве дистинкције, али су је *de facto* обеснажили. Конфликт је био неизбежан: с једне стране су били учени хришћани, махом лаици који се позивају на Августина, док су се на другој страни налазили већина теолога са Сорбоне и језуити које су краљ и папа подржавали. Па-

скал се својом полемиком ставља на страну јансениста објављивањем својих „Писама провинцијалцу“ (*Les Provinciales*). У њима се руга теолозима са Сорбоне и заједљиво пита језуите какво је њихово морално учење у односу на Јеванђеље.

Паскал је свему тражио узрок, те су конфликти били неизбежни, јер је истину, уколико ју је спознао, морао као по каквом диктату јавно да саопштава. Кроз неуморно истраживање и аскетски начин живота исцрпео је самога себе и сагорео у борби са опаком болешћу у љутом војевању против државног и црквеног естаблишмента, те је умро рано, у 39. години. Сав свој посед, сходно харитативном карактеру хришћанске етике, завештао је сиромасима. □

„ПРОПОВЕДНИК“ СА ГИТАРОМ

*Савремена музика
инспирирана Светим Писмом*

Данко Страхињић

„I am nothing without His Ghost within
and all your wooden eyes cannot see
the Good hand upon me“
(*The Good Hand*, 2002)

У Србији је већ у два наврата (Београд, 2009. и Нови Сад 2011.

године) гостовала група *Wovenhand*. Када се говори о овој групи, заправо је реч о њеном главном музичару, певачу и текстописцу, Дејвиду Јуцину Едвардсу (*David Eugene Edwards*) из Денвера, држава Колорадо (САД). Мало ко на данашњој музичкој рокенрол сцени на Западу говори и пева тако искрено, отворено и снажно о својој вери у Бога као Д. Ј. Едвардс. И мало кога, толико секуларизованих, чак неверујућих људи са великом пажњом слуша. Д. Ј. Едвардс је вероватно један од најснажнијих модерних песника у последња два